

บทที่ ๒
คดีมีข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ต่อจากครั้งก่อน)

อ.อริศม อินทภูติ

ชุดที่ ๓
1

ตัวอย่างคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามคำร้องที่ส่งไปตามมาตรา ๒๑๒

คำวินิจฉัยฯที่ ๒๕/๒๕๔๗ เป็นกรณีห่างๆ. ยื่นฟ้องกรมสรรพสามิตต่อศาลปกครองกลางว่า การประกอบธุรกิจผลิตและขายเบียร์ข้าวหมักถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สมควรได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ขอให้ยกเลิกสัญญาที่กำหนดให้ผู้ฟ้องคดีต้องขายเบียร์ข้าวหมักในสถานที่ที่กรมสรรพสามิตกำหนด และอนุญาตให้เจ้าพนักงานของกรมสรรพสามิตที่เกี่ยวข้องออกไปอนุญาตให้แก่บุคคลใดๆที่ยื่นคำขออนุญาตขายเบียร์ข้าวหมักโดยเสรีทั่วประเทศ

ศาลปกครองกลางพิพากษายกฟ้อง ด้วยเหตุผลว่า การที่พ.ร.บ.สุรา พ.ศ. ๒๕๕๓ ม.๒๔ บัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดทำหรือขายเชื้อสุรา เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานสรรพสามิต และ ม.๒๖ บัญญัติให้ใบอนุญาตตาม ม.๒๔ ใช้ได้ในสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตเท่านั้น ก็เพื่อให้ทางเจ้าพนักงานสรรพสามิต

2

ควบคุมและตรวจสอบเพื่อป้องกันไม่ให้นำเบียร์ข้าวหมักไปทำสุราเถื่อน การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวเป็นการทำเพื่อจัดระเบียบอาชีพและเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแล้ว

ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดและขอให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.สุราฯ พ.ศ. ๒๕๕๓ ม.๒๔ และ ม.๒๖ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับปี ๒๕๔๐) ม.๔๖ (สิทธิของชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น) และม.๕๐ (เสรีภาพในการประกอบอาชีพ) หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายกำหนดสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูเกี่ยวกับเบียร์ข้าวหมัก ผู้ร้องไม่อาจโต้แย้งว่าพ.ร.บ.สุรา พ.ศ.๒๕๕๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ม.๔๖ (เพราะรัฐธรรมนูญ ม.๔๖ มีคำว่า “... ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”)

3

อย่างไรก็ตาม เบียร์ข้าวหมักไม่ใช่เชื้อสุราในตัวเอง แต่เป็นสิ่งที่บุคคลในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ นำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ทำเป็นอาหาร ทางการแพทย์ เป็นต้น การที่พ.ร.บ.สุรา พ.ศ.๒๕๕๓ ม.๒๔ ห้ามมิให้ทำหรือขายเชื้อสุรา จึงมีความหมายตาม ม.๔ ว่าหมายรวมถึงเบียร์ข้าวหมักด้วยนั้น เฉพาะที่ห้ามทำหรือขายเชื้อสุราในความหมายที่หมายถึงเบียร์ข้าวหมัก จึงเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลในการประกอบอาชีพ และเป็นบทบัญญัติที่บัญญัติขึ้นเกินความจำเป็นและกระทบกระเทือนสาระสำคัญของเสรีภาพ อีกทั้งไม่ปฏิบัติตามข้อควรระวังในการจำกัดเสรีภาพตาม ม.๕๐ วรรคสอง ดังนั้น ม.๒๔ เฉพาะในความหมายดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ม.๕๐ และใช้บังคับไม่ได้ ส่วน ม.๒๖ ที่ให้ใบอนุญาตตาม ม.๒๔ ใช้ได้ในสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตเป็นมาตรการเนื่องเกี่ยวข้องกับ ม.๒๔ ในส่วนการบังคับใช้ใบอนุญาตตาม ม.๒๔ เฉพาะการอนุญาตให้ทำหรือขายเชื้อสุราที่เป็นเบียร์ข้าวหมัก จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ม.๕๐ และใช้บังคับไม่ได้ด้วยเช่นกัน

4

คำวินิจฉัยฯที่ ๑๒/๒๕๕๒ คดีนี้จำเลยถูกฟ้องว่ากระทำความผิดฐานขายอาหารและเครื่องดื่มในเวลาห้ามขายโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔๕ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕ ข้อ ๓ ๑๑-๑

มีประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยตามคำร้องของจำเลยที่ขอให้ศาลชั้นต้นส่งมาว่า ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๕ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕ ข้อ ๓ ๑๑-๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับปี ๒๕๕๐) หลายมาตราหรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า รัฐธรรมนูญ (ฉบับปี ๒๕๕๐) รับรองเสรีภาพของบุคคลในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพไว้ใน ม.๔๓ วรรคหนึ่ง โดยมีข้อยกเว้นให้ออกกฎหมายจำกัดเสรีภาพดังกล่าวได้ตาม ม.๔๓ วรรคสอง ซึ่งการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ต้องเป็นไปตามหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ใน ม.๒๕ ด้วย

5

ในยามที่บ้านเมืองปกติสุข การใช้ชีวิตของปัจเจกบุคคลย่อมแตกต่างกันไปจากสถานการณ์ภายหลังการปฏิวัติรัฐประหาร ประกอบกับปัจจุบันในยุคของโลกาภิวัตน์ สังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ภาวะเศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้า การคมนาคมของประเทศไทยมีความสะดวกสบาย ประชาชนสามารถเดินทางสัญจรไปในสถานที่ต่างๆ ได้ตลอดเวลา ทำให้วงจรการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจนไม่สามารถกำหนดเวลาเป็นการแน่นอนได้ว่าช่วงเวลาใดเป็นเวลาทำงาน และช่วงเวลาใดเป็นเวลาพักผ่อน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้รัฐบาลไม่อาจควบคุมให้ประชาชนต้องอยู่แต่ในบ้าน เฉพาะในเวลากลางคืนได้ เนื่องจากความจำเป็นของบุคคลที่จะต้องมีการเดินทางเพื่อการทำธุรกิจหรือการค้าเพื่อจุดประสงค์อื่นที่มีความแตกต่างกันไป รวมถึงผู้ประกอบการหรือประกอบอาชีพขายอาหารหรือเครื่องดื่มในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๕ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕ ข้อ ๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดย... เป็นการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือ

6

การประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมของประชาชนตาม รัฐธรรมนูญ ม.๔๓ วรรคหนึ่ง โดยตรง คงมีปัญหาเพียงว่าการจำกัดเสรีภาพ ดังกล่าวจะเข้าช้อยกเว้นให้กระทำได้อีกด้วยทบัญญัติแห่งกฎหมายตามความใน วรรคสองหรือไม่ การจำกัดเสรีภาพในการขายอาหารหรือเครื่องดื่มในช่วงเวลา ๐๑.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกาของแต่ละวันนั้น นอกจากจะเป็นการจำกัด โอกาสในการประกอบอาชีพค้าขายโดยสุจริตของประชาชนจำนวนมากโดยไม่ จำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชนผู้ประกอบการอาชีพสุจริตอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นจะต้องบริโภคอาหารและเครื่องดื่มในช่วงเวลา ดังกล่าวของแต่ละวัน โดยไม่มีเหตุผลและความจำเป็นสนับสนุนอีกด้วย ถึงแม้จะมีการผ่อนปรนให้รองรับ โบนัสจากอภิมติกรมตำรวจหรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้ ก็ยังคงเป็นการสร้าง เงื่อนไขและภาระแก่การใช้เสรีภาพดังกล่าวโดยไม่จำเป็นอยู่นั่นเอง เพราะการที่จะ บังคับให้ประชาชนที่ประกอบ อาชีพค้าขายอาหารหรือเครื่องดื่มทั่วทุกพื้นที่ของ

7

ของประเทศจะต้องไปขอใบอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐนั้นเป็นสิ่งที่ยาก ต่อการปฏิบัติ ทั้งยังเป็นทางให้ประชาชนผู้ประกอบการสัมมาชีพเหล่านั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของเจ้าหน้าที่โดยปราศจากเหตุผลอันสมควรอีกด้วย การจำกัด เสรีภาพดังกล่าวเห็นได้ชัดว่ามีได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความมั่นคงของรัฐหรือ เศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข การรักษา ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือประโยชน์อื่น ๆ ตามที่ระบุ ไว้ในรัฐธรรมนูญ ม.๔๓ วรรคสอง ประกอบกับความจำเป็นในการรักษาความสงบ เรียบร้อยของบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของ ประชาชนในปัจจุบัน จึงเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เกินกว่าความจำเป็น และกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของเสรีภาพนั้น อันเป็น การต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ ม.๒๕ วรรคหนึ่งด้วย ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๕ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕ ข้อ ๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดย... จึงเป็นอันใช้บังคับ มีได้ตามรัฐธรรมนูญ ม. ๖

8

คำวินิจฉัยฯที่ ๑๒/๒๕๕๕ คดีนี้ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จำเลย ยื่นคำร้องขอให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า **พ.ร.บ. ขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ.๒๕๕๕ มาตรา ๕๔** ที่มีบัญญัติว่า “ในกรณี ที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ให้ กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของ นิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติ บุคคลนั้น ” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับที่ ๒๕๕๐) มาตรา ๓๕ วรรค สอง มาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐ หรือไม่

9

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบ ตรง พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๕๔ เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็น การสันนิษฐานความผิดของจำเลย โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการ กระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อน เป็นการนำการกระทำ ความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิด และต้องรับโทษทางอาญา เนื่องจากการสันนิษฐานว่า ถ้าผู้กระทำความผิด เป็นนิติบุคคล ก็ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบใน การดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลผู้กระทำ ความผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นเป็นไปใน การกระทำความผิดของนิติบุคคลดังกล่าว โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำ หรือเจตนาของกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบใน การดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นว่า มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกับการกระทำ

10

ความคิดของนิติบุคคลอย่างไร คงพิสูจน์แต่เพียงว่านิติบุคคลกระทำ ความคิดตามพระราชบัญญัติฯ และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลเท่านั้น กรณีจึงเป็น การสันนิษฐานไม่แต่แรกแล้วว่า กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการหรือบุคคลซึ่ง รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดด้วย เป็น การผลักภาระพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ และบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความคิดของผู้ต้องหาและจำเลยใน **คดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข** มิใช่การสันนิษฐาน ข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความคิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้ พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลย ถูกกล่าวหาและยังขัดกับหลักนิติธรรมที่ว่า โจทก์ในคดีอาญาคงต้องมี

11

ภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความคิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของ ความคิด นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการ ดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลย ทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูก จำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุมหรือถูกคุมขัง โดยไม่มี พยานหลักฐานในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใด อันเกี่ยวกับความคิดตามที่ถูกลกล่าวหา บทบัญญัติ ดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐาน ความคิดอาญาของผู้ต้องหาและจำเลยโดยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดเกี่ยวกับความคิดนั้น จึงขัดต่อ หลักนิติธรรม และขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕ วรรคสอง เป็นอัน ใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ กรณีจึงไม่จำต้องวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราอื่น ๆ หรือไม่ อีกต่อไป (**มีคำวินิจฉัยที่ ๑๐/๒๕๕๖, ๓/๒๕๕๕ วินิจฉัยทำนอง เดียวกัน**)

12

คำวินิจฉัยที่ ๓/๒๕๕๙ ศาลฎีกาส่งคำร้องของจำเลยไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๙ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคลใด ให้ถือว่า หั้วส่วนผู้จัดการ ผู้จัดการ กรรมการ ผู้จัดการ ผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจในการดำเนินการในกิจการของนิติบุคคลนั้น หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลในเรื่องนั้น เป็นตัวการร่วมในการกระทำความผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดนั้น” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ หรือไม่

13

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การดำเนินคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด เป็นการหลักการมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่รัฐรับรองแก่บุคคลที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดและเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.๒๕๕๗ ม.๔

พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ ม.๙ วางข้อสันนิษฐานว่า ถ้าการกระทำความผิดเป็นไปเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคล ก็ให้ห้วส่วนผู้จัดการ กรรมการ

14

ผู้จัดการ ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการดำเนินงานในกิจการของนิติบุคคลนั้น หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลในเรื่องนั้น เป็นตัวการร่วมในการกระทำความผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดนั้น กล่าวคือโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของห้วส่วนผู้จัดการ ฯลฯ เลยกว่ามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นประการใด คงพิสูจน์เพียงว่า มีผู้กระทำความผิดตามพ.ร.บ.นี้ และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคลใด และจำเลยเป็นห้วส่วนผู้จัดการ ฯลฯ ของนิติบุคคลเท่านั้น กรณีจึงมิใช่เพียงแต่การสันนิษฐานให้ห้วส่วนผู้จัดการ ฯลฯ เป็นตัวการร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลเท่านั้น แต่ได้สันนิษฐานว่าเป็นตัวการร่วมกับ “บุคคลใดก็ตาม” ที่กระทำความผิด

15

ในทางที่เป็นประโยชน์แก่นิติบุคคลด้วย ซึ่งเป็นการสันนิษฐานความผิดทางอาญาที่กว้างยิ่งกว่าการสันนิษฐานให้ต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลเสียอีก ทั้งยังเป็นการสันนิษฐานความผิดของบุคคลดังกล่าวโดยไม่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไรมีเหตุผลอันชอบธรรมระหว่างข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานกับข้อเท็จจริงที่ถูกลสันนิษฐาน อันเป็นหลักการพื้นฐานของการกำหนดข้อสันนิษฐานอีกประการหนึ่งด้วย ซึ่งผลเป็นการผลการการพิสูจน์ไปยังห้วส่วนผู้จัดการ ฯลฯ

หลักการพื้นฐานว่าด้วยความรับผิดทางอาญานั้น ป.อาญา ม.๕๙ บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ...” ดังนั้น บุคคลไม่ว่าบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลจะมีความรับผิด

16

ในทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำ ซึ่งรวมถึงการงดเว้น ละเว้น เพิกเฉย หรือการไม่กระทำตามที่พึงกระทำในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น การที่ห้วส่วนผู้จัดการ ฯลฯ จะต้องเป็นตัวการร่วมในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดด้วยก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำหรืองดเว้นการกระทำที่ตนมีหน้าที่ต้องป้องกันผลหรือควรต้องกระทำด้วย แต่พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ ม.๙ ห้วส่วนผู้จัดการ ฯลฯ ต้องเป็นตัวการร่วมในการกระทำความผิดตามพ.ร.บ.นี้ โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นจำเลยได้มีการกระทำหรืองดเว้นหรือไม่กระทำอันเป็นความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใดก่อน บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของ

17

ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็น

ดังนั้น พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ ม.๙ ที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น จึงขัดหลักนิติธรรม และขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.๒๕๕๗ ม.๔ และไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.๒๕๕๗ ม.๕ หรือไม่

18

ข้อสังเกต : ก.ม.ว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้แทนนิติบุคคลที่ไม่ชัดเจน.

คำวินิจฉัยที่ ๒/๒๕๕๖ คดีนี้ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น จำเลยยื่นคำร้องขอให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๕๘ ที่มีบัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใด หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการ อันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๘ วรรคสอง หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๕๘ เป็นบทบัญญัติ แห่งกฎหมายที่ถือเอาพฤติกรรมการหรือ

การกระทำของผู้ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดของนิติบุคคลว่าต้องรับผิดชอบของการกระทำของตนเอง จึงมิใช่เป็นบทสันนิษฐานความผิดของกรรมการผู้จัดการหรือบุคคลซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานของนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดไว้ก่อน ตั้งแต่แรกเริ่มคดี หากแต่โจทก์ยังคงต้องมีหน้าที่พิสูจน์ถึงการกระทำ หรือองค์ประกอบตามหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวก่อนว่าเป็นผู้สั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการหรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำ และมีควมผิดตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ บัญญัติไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับผลแห่งการกระทำการ หรือองค์ประกอบที่การนั้นเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด และการกระทำหรือองค์ประกอบที่การนั้นต้องครบองค์ประกอบความผิด นอกจากนี้เมื่อนิติบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำ

ความผิดโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นจากการสั่งการ หรือการไม่สั่งการ หรือการกระทำการ หรือการไม่กระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น และยังคงมีภาวะการพิสูจน์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ โดยศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริงตามที่กฎหมายบัญญัติ และในระหว่างการพิจารณาของศาล หรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นนั้น กรรมการผู้จัดการ หรือบุคคล ซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า จำเลยได้กระทำการอันเป็นความผิด ดังนั้น พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๕๘ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘ วรรคสอง

ข้อสังเกต : ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้ยกเลิกความในมาตราแห่งประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติและพระราชกำหนดจำนวนเจ็ดสิบหกฉบับเกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล เป็นในทำนองว่า ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย

ก.๔/๒๕๕๖ คดีนี้ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น จำเลยยื่นคำร้องขอให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๘ และมาตรา ๔๐ (๒)(๓)(๔)(๖) หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ เป็นบทบัญญัติที่มีได้กำหนดรายละเอียด ขั้นตอน และกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน แต่เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้จำเลยต้องถูกผูกมัดตามพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาจากการสืบพยานของโจทก์ในศาลต่างประเทศที่จำเลยไม่มีโอกาสตรวจหรือรับทราบพยานหลักฐานหรือต่อผู้คดีได้อย่างเพียงพอ แม้ว่ากว่าการรับฟังพยานหลักฐานของศาลต้องเป็นไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๗ และมาตรา ๒๒๗/๑ ที่มีบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดนั้น

พยานหลักฐานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้านด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานดังกล่าวโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลยก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวก็มีได้เป็นข้อห้ามเด็ดขาด โดยยังเปิดโอกาสให้ศาลนำพยานหลักฐานเช่นนี้ไปใช้ประกอบกับพยานหลักฐานอื่นได้ จึงไม่เป็นธรรมแก่จำเลย ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๒)(๓)(๔)(๖) ได้รับรองและคุ้มครองสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรมไว้ ไม่ว่าจะเป็สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม การได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม การมีโอกาสนำการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอและการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับกติกา

ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) ข้อ ๑๔.๓ อันเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้า สิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน และสิทธิขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน พ.ร.บ.ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ ม.๔๑ จึงเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๘ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (๑๓) (๑๔) (๑๕) (๑๖) (๑๗) (๑๘) (๑๙) (๒๐) (๒๑) (๒๒) (๒๓) (๒๔) (๒๕) (๒๖) (๒๗) (๒๘) (๒๙) (๓๐) (๓๑) (๓๒) (๓๓) (๓๔) (๓๕) (๓๖) (๓๗) (๓๘) (๓๙) (๔๐) (๔๑) (๔๒) (๔๓) (๔๔) (๔๕) (๔๖) (๔๗) (๔๘) (๔๙) (๕๐) (๕๑) (๕๒) (๕๓) (๕๔) (๕๕) (๕๖) (๕๗) (๕๘) (๕๙) (๖๐) (๖๑) (๖๒) (๖๓) (๖๔) (๖๕) (๖๖) (๖๗) (๖๘) (๖๙) (๗๐) (๗๑) (๗๒) (๗๓) (๗๔) (๗๕) (๗๖) (๗๗) (๗๘) (๗๙) (๘๐) (๘๑) (๘๒) (๘๓) (๘๔) (๘๕) (๘๖) (๘๗) (๘๘) (๘๙) (๙๐) (๙๑) (๙๒) (๙๓) (๙๔) (๙๕) (๙๖) (๙๗) (๙๘) (๙๙) (๑๐๐) (๑๐๑) (๑๐๒) (๑๐๓) (๑๐๔) (๑๐๕) (๑๐๖) (๑๐๗) (๑๐๘) (๑๐๙) (๑๑๐) (๑๑๑) (๑๑๒) (๑๑๓) (๑๑๔) (๑๑๕) (๑๑๖) (๑๑๗) (๑๑๘) (๑๑๙) (๑๒๐) (๑๒๑) (๑๒๒) (๑๒๓) (๑๒๔) (๑๒๕) (๑๒๖) (๑๒๗) (๑๒๘) (๑๒๙) (๑๓๐) (๑๓๑) (๑๓๒) (๑๓๓) (๑๓๔) (๑๓๕) (๑๓๖) (๑๓๗) (๑๓๘) (๑๓๙) (๑๔๐) (๑๔๑) (๑๔๒) (๑๔๓) (๑๔๔) (๑๔๕) (๑๔๖) (๑๔๗) (๑๔๘) (๑๔๙) (๑๕๐) (๑๕๑) (๑๕๒) (๑๕๓) (๑๕๔) (๑๕๕) (๑๕๖) (๑๕๗) (๑๕๘) (๑๕๙) (๑๖๐) (๑๖๑) (๑๖๒) (๑๖๓) (๑๖๔) (๑๖๕) (๑๖๖) (๑๖๗) (๑๖๘) (๑๖๙) (๑๗๐) (๑๗๑) (๑๗๒) (๑๗๓) (๑๗๔) (๑๗๕) (๑๗๖) (๑๗๗) (๑๗๘) (๑๗๙) (๑๘๐) (๑๘๑) (๑๘๒) (๑๘๓) (๑๘๔) (๑๘๕) (๑๘๖) (๑๘๗) (๑๘๘) (๑๘๙) (๑๙๐) (๑๙๑) (๑๙๒) (๑๙๓) (๑๙๔) (๑๙๕) (๑๙๖) (๑๙๗) (๑๙๘) (๑๙๙) (๒๐๐) (๒๐๑) (๒๐๒) (๒๐๓) (๒๐๔) (๒๐๕) (๒๐๖) (๒๐๗) (๒๐๘) (๒๐๙) (๒๑๐) (๒๑๑) (๒๑๒) (๒๑๓) (๒๑๔) (๒๑๕) (๒๑๖) (๒๑๗) (๒๑๘) (๒๑๙) (๒๒๐) (๒๒๑) (๒๒๒) (๒๒๓) (๒๒๔) (๒๒๕) (๒๒๖) (๒๒๗) (๒๒๘) (๒๒๙) (๒๓๐) (๒๓๑) (๒๓๒) (๒๓๓) (๒๓๔) (๒๓๕) (๒๓๖) (๒๓๗) (๒๓๘) (๒๓๙) (๒๔๐) (๒๔๑) (๒๔๒) (๒๔๓) (๒๔๔) (๒๔๕) (๒๔๖) (๒๔๗) (๒๔๘) (๒๔๙) (๒๕๐) (๒๕๑) (๒๕๒) (๒๕๓) (๒๕๔) (๒๕๕) (๒๕๖) (๒๕๗) (๒๕๘) (๒๕๙) (๒๖๐) (๒๖๑) (๒๖๒) (๒๖๓) (๒๖๔) (๒๖๕) (๒๖๖) (๒๖๗) (๒๖๘) (๒๖๙) (๒๗๐) (๒๗๑) (๒๗๒) (๒๗๓) (๒๗๔) (๒๗๕) (๒๗๖) (๒๗๗) (๒๗๘) (๒๗๙) (๒๘๐) (๒๘๑) (๒๘๒) (๒๘๓) (๒๘๔) (๒๘๕) (๒๘๖) (๒๘๗) (๒๘๘) (๒๘๙) (๒๙๐) (๒๙๑) (๒๙๒) (๒๙๓) (๒๙๔) (๒๙๕) (๒๙๖) (๒๙๗) (๒๙๘) (๒๙๙) (๓๐๐) (๓๐๑) (๓๐๒) (๓๐๓) (๓๐๔) (๓๐๕) (๓๐๖) (๓๐๗) (๓๐๘) (๓๐๙) (๓๑๐) (๓๑๑) (๓๑๒) (๓๑๓) (๓๑๔) (๓๑๕) (๓๑๖) (๓๑๗) (๓๑๘) (๓๑๙) (๓๒๐) (๓๒๑) (๓๒๒) (๓๒๓) (๓๒๔) (๓๒๕) (๓๒๖) (๓๒๗) (๓๒๘) (๓๒๙) (๓๓๐) (๓๓๑) (๓๓๒) (๓๓๓) (๓๓๔) (๓๓๕) (๓๓๖) (๓๓๗) (๓๓๘) (๓๓๙) (๓๔๐) (๓๔๑) (๓๔๒) (๓๔๓) (๓๔๔) (๓๔๕) (๓๔๖) (๓๔๗) (๓๔๘) (๓๔๙) (๓๕๐) (๓๕๑) (๓๕๒) (๓๕๓) (๓๕๔) (๓๕๕) (๓๕๖) (๓๕๗) (๓๕๘) (๓๕๙) (๓๖๐) (๓๖๑) (๓๖๒) (๓๖๓) (๓๖๔) (๓๖๕) (๓๖๖) (๓๖๗) (๓๖๘) (๓๖๙) (๓๗๐) (๓๗๑) (๓๗๒) (๓๗๓) (๓๗๔) (๓๗๕) (๓๗๖) (๓๗๗) (๓๗๘) (๓๗๙) (๓๘๐) (๓๘๑) (๓๘๒) (๓๘๓) (๓๘๔) (๓๘๕) (๓๘๖) (๓๘๗) (๓๘๘) (๓๘๙) (๓๙๐) (๓๙๑) (๓๙๒) (๓๙๓) (๓๙๔) (๓๙๕) (๓๙๖) (๓๙๗) (๓๙๘) (๓๙๙) (๔๐๐) (๔๐๑) (๔๐๒) (๔๐๓) (๔๐๔) (๔๐๕) (๔๐๖) (๔๐๗) (๔๐๘) (๔๐๙) (๔๑๐) (๔๑๑) (๔๑๒) (๔๑๓) (๔๑๔) (๔๑๕) (๔๑๖) (๔๑๗) (๔๑๘) (๔๑๙) (๔๒๐) (๔๒๑) (๔๒๒) (๔๒๓) (๔๒๔) (๔๒๕) (๔๒๖) (๔๒๗) (๔๒๘) (๔๒๙) (๔๓๐) (๔๓๑) (๔๓๒) (๔๓๓) (๔๓๔) (๔๓๕) (๔๓๖) (๔๓๗) (๔๓๘) (๔๓๙) (๔๔๐) (๔๔๑) (๔๔๒) (๔๔๓) (๔๔๔) (๔๔๕) (๔๔๖) (๔๔๗) (๔๔๘) (๔๔๙) (๔๕๐) (๔๕๑) (๔๕๒) (๔๕๓) (๔๕๔) (๔๕๕) (๔๕๖) (๔๕๗) (๔๕๘) (๔๕๙) (๔๖๐) (๔๖๑) (๔๖๒) (๔๖๓) (๔๖๔) (๔๖๕) (๔๖๖) (๔๖๗) (๔๖๘) (๔๖๙) (๔๗๐) (๔๗๑) (๔๗๒) (๔๗๓) (๔๗๔) (๔๗๕) (๔๗๖) (๔๗๗) (๔๗๘) (๔๗๙) (๔๘๐) (๔๘๑) (๔๘๒) (๔๘๓) (๔๘๔) (๔๘๕) (๔๘๖) (๔๘๗) (๔๘๘) (๔๘๙) (๔๙๐) (๔๙๑) (๔๙๒) (๔๙๓) (๔๙๔) (๔๙๕) (๔๙๖) (๔๙๗) (๔๙๘) (๔๙๙) (๕๐๐) (๕๐๑) (๕๐๒) (๕๐๓) (๕๐๔) (๕๐๕) (๕๐๖) (๕๐๗) (๕๐๘) (๕๐๙) (๕๑๐) (๕๑๑) (๕๑๒) (๕๑๓) (๕๑๔) (๕๑๕) (๕๑๖) (๕๑๗) (๕๑๘) (๕๑๙) (๕๒๐) (๕๒๑) (๕๒๒) (๕๒๓) (๕๒๔) (๕๒๕) (๕๒๖) (๕๒๗) (๕๒๘) (๕๒๙) (๕๓๐) (๕๓๑) (๕๓๒) (๕๓๓) (๕๓๔) (๕๓๕) (๕๓๖) (๕๓๗) (๕๓๘) (๕๓๙) (๕๔๐) (๕๔๑) (๕๔๒) (๕๔๓) (๕๔๔) (๕๔๕) (๕๔๖) (๕๔๗) (๕๔๘) (๕๔๙) (๕๕๐) (๕๕๑) (๕๕๒) (๕๕๓) (๕๕๔) (๕๕๕) (๕๕๖) (๕๕๗) (๕๕๘) (๕๕๙) (๕๖๐) (๕๖๑) (๕๖๒) (๕๖๓) (๕๖๔) (๕๖๕) (๕๖๖) (๕๖๗) (๕๖๘) (๕๖๙) (๕๗๐) (๕๗๑) (๕๗๒) (๕๗๓) (๕๗๔) (๕๗๕) (๕๗๖) (๕๗๗) (๕๗๘) (๕๗๙) (๕๘๐) (๕๘๑) (๕๘๒) (๕๘๓) (๕๘๔) (๕๘๕) (๕๘๖) (๕๘๗) (๕๘๘) (๕๘๙) (๕๙๐) (๕๙๑) (๕๙๒) (๕๙๓) (๕๙๔) (๕๙๕) (๕๙๖) (๕๙๗) (๕๙๘) (๕๙๙) (๖๐๐) (๖๐๑) (๖๐๒) (๖๐๓) (๖๐๔) (๖๐๕) (๖๐๖) (๖๐๗) (๖๐๘) (๖๐๙) (๖๑๐) (๖๑๑) (๖๑๒) (๖๑๓) (๖๑๔) (๖๑๕) (๖๑๖) (๖๑๗) (๖๑๘) (๖๑๙) (๖๒๐) (๖๒๑) (๖๒๒) (๖๒๓) (๖๒๔) (๖๒๕) (๖๒๖) (๖๒๗) (๖๒๘) (๖๒๙) (๖๓๐) (๖๓๑) (๖๓๒) (๖๓๓) (๖๓๔) (๖๓๕) (๖๓๖) (๖๓๗) (๖๓๘) (๖๓๙) (๖๔๐) (๖๔๑) (๖๔๒) (๖๔๓) (๖๔๔) (๖๔๕) (๖๔๖) (๖๔๗) (๖๔๘) (๖๔๙) (๖๕๐) (๖๕๑) (๖๕๒) (๖๕๓) (๖๕๔) (๖๕๕) (๖๕๖) (๖๕๗) (๖๕๘) (๖๕๙) (๖๖๐) (๖๖๑) (๖๖๒) (๖๖๓) (๖๖๔) (๖๖๕) (๖๖๖) (๖๖๗) (๖๖๘) (๖๖๙) (๖๗๐) (๖๗๑) (๖๗๒) (๖๗๓) (๖๗๔) (๖๗๕) (๖๗๖) (๖๗๗) (๖๗๘) (๖๗๙) (๖๘๐) (๖๘๑) (๖๘๒) (๖๘๓) (๖๘๔) (๖๘๕) (๖๘๖) (๖๘๗) (๖๘๘) (๖๘๙) (๖๙๐) (๖๙๑) (๖๙๒) (๖๙๓) (๖๙๔) (๖๙๕) (๖๙๖) (๖๙๗) (๖๙๘) (๖๙๙) (๗๐๐) (๗๐๑) (๗๐๒) (๗๐๓) (๗๐๔) (๗๐๕) (๗๐๖) (๗๐๗) (๗๐๘) (๗๐๙) (๗๑๐) (๗๑๑) (๗๑๒) (๗๑๓) (๗๑๔) (๗๑๕) (๗๑๖) (๗๑๗) (๗๑๘) (๗๑๙) (๗๒๐) (๗๒๑) (๗๒๒) (๗๒๓) (๗๒๔) (๗๒๕) (๗๒๖) (๗๒๗) (๗๒๘) (๗๒๙) (๗๓๐) (๗๓๑) (๗๓๒) (๗๓๓) (๗๓๔) (๗๓๕) (๗๓๖) (๗๓๗) (๗๓๘) (๗๓๙) (๗๔๐) (๗๔๑) (๗๔๒) (๗๔๓) (๗๔๔) (๗๔๕) (๗๔๖) (๗๔๗) (๗๔๘) (๗๔๙) (๗๕๐) (๗๕๑) (๗๕๒) (๗๕๓) (๗๕๔) (๗๕๕) (๗๕๖) (๗๕๗) (๗๕๘) (๗๕๙) (๗๖๐) (๗๖๑) (๗๖๒) (๗๖๓) (๗๖๔) (๗๖๕) (๗๖๖) (๗๖๗) (๗๖๘) (๗๖๙) (๗๗๐) (๗๗๑) (๗๗๒) (๗๗๓) (๗๗๔) (๗๗๕) (๗๗๖) (๗๗๗) (๗๗๘) (๗๗๙) (๗๘๐) (๗๘๑) (๗๘๒) (๗๘๓) (๗๘๔) (๗๘๕) (๗๘๖) (๗๘๗) (๗๘๘) (๗๘๙) (๗๙๐) (๗๙๑) (๗๙๒) (๗๙๓) (๗๙๔) (๗๙๕) (๗๙๖) (๗๙๗) (๗๙๘) (๗๙๙) (๘๐๐) (๘๐๑) (๘๐๒) (๘๐๓) (๘๐๔) (๘๐๕) (๘๐๖) (๘๐๗) (๘๐๘) (๘๐๙) (๘๑๐) (๘๑๑) (๘๑๒) (๘๑๓) (๘๑๔) (๘๑๕) (๘๑๖) (๘๑๗) (๘๑๘) (๘๑๙) (๘๒๐) (๘๒๑) (๘๒๒) (๘๒๓) (๘๒๔) (๘๒๕) (๘๒๖) (๘๒๗) (๘๒๘) (๘๒๙) (๘๓๐) (๘๓๑) (๘๓๒) (๘๓๓) (๘๓๔) (๘๓๕) (๘๓๖) (๘๓๗) (๘๓๘) (๘๓๙) (๘๔๐) (๘๔๑) (๘๔๒) (๘๔๓) (๘๔๔) (๘๔๕) (๘๔๖) (๘๔๗) (๘๔๘) (๘๔๙) (๘๕๐) (๘๕๑) (๘๕๒) (๘๕๓) (๘๕๔) (๘๕๕) (๘๕๖) (๘๕๗) (๘๕๘) (๘๕๙) (๘๖๐) (๘๖๑) (๘๖๒) (๘๖๓) (๘๖๔) (๘๖๕) (๘๖๖) (๘๖๗) (๘๖๘) (๘๖๙) (๘๗๐) (๘๗๑) (๘๗๒) (๘๗๓) (๘๗๔) (๘๗๕) (๘๗๖) (๘๗๗) (๘๗๘) (๘๗๙) (๘๘๐) (๘๘๑) (๘๘๒) (๘๘๓) (๘๘๔) (๘๘๕) (๘๘๖) (๘๘๗) (๘๘๘) (๘๘๙) (๘๙๐) (๘๙๑) (๘๙๒) (๘๙๓) (๘๙๔) (๘๙๕) (๘๙๖) (๘๙๗) (๘๙๘) (๘๙๙) (๙๐๐) (๙๐๑) (๙๐๒) (๙๐๓) (๙๐๔) (๙๐๕) (๙๐๖) (๙๐๗) (๙๐๘) (๙๐๙) (๙๑๐) (๙๑๑) (๙๑๒) (๙๑๓) (๙๑๔) (๙๑๕) (๙๑๖) (๙๑๗) (๙๑๘) (๙๑๙) (๙๒๐) (๙๒๑) (๙๒๒) (๙๒๓) (๙๒๔) (๙๒๕) (๙๒๖) (๙๒๗) (๙๒๘) (๙๒๙) (๙๓๐) (๙๓๑) (๙๓๒) (๙๓๓) (๙๓๔) (๙๓๕) (๙๓๖) (๙๓๗) (๙๓๘) (๙๓๙) (๙๔๐) (๙๔๑) (๙๔๒) (๙๔๓) (๙๔๔) (๙๔๕) (๙๔๖) (๙๔๗) (๙๔๘) (๙๔๙) (๙๕๐) (๙๕๑) (๙๕๒) (๙๕๓) (๙๕๔) (๙๕๕) (๙๕๖) (๙๕๗) (๙๕๘) (๙๕๙) (๙๖๐) (๙๖๑) (๙๖๒) (๙๖๓) (๙๖๔) (๙๖๕) (๙๖๖) (๙๖๗) (๙๖๘) (๙๖๙) (๙๗๐) (๙๗๑) (๙๗๒) (๙๗๓) (๙๗๔) (๙๗๕) (๙๗๖) (๙๗๗) (๙๗๘) (๙๗๙) (๙๘๐) (๙๘๑) (๙๘๒) (๙๘๓) (๙๘๔) (๙๘๕) (๙๘๖) (๙๘๗) (๙๘๘) (๙๘๙) (๙๙๐) (๙๙๑) (๙๙๒) (๙๙๓) (๙๙๔) (๙๙๕) (๙๙๖) (๙๙๗) (๙๙๘) (๙๙๙) (๑๐๐๐)

ก.๑๓/๒๕๕๖ คดีนี้ในระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองกลาง จำเลยยื่นคำร้องขอให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๐ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๑ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๐ ในส่วนที่ไม่ได้กำหนดให้การประปาส่วนภูมิภาคชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในการใช้ที่ดินให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในกรณีที่มีการวางท่อน้ำที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ถึงแปดสิบเซนติเมตรไว้เป็นการจำกัดหรือรื้อถอนสิทธิในทรัพย์สินของเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดิน ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๔๑ ซึ่งไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง เนื่องจากการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้

โดยเกินความจำเป็น และกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิ นั้น ทั้งยังมีลักษณะเป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชนเกินสมควรแก่กรณี ไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตยที่รัฐจะต้องคุ้มครองและรับรองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนเป็นสำคัญ และหากมีกรณีใดที่เป็นข้อยกเว้นให้รัฐก้าวล่วงเข้าไปลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินของประชาชน รัฐจะต้องรับผิดชอบในการชดใช้ค่าทดแทนเยียวยาที่เป็นธรรมตามสมควรแก่กรณี และขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง อีกด้วย พ.ร.บ.การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๐ ในส่วนดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๑ ประกอบมาตรา ๓ วรรคสอง และมาตรา ๒๘ เป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖

บทที่ ๓ คดีที่เกี่ยวกับพระราชกำหนด

พระราชกำหนด : ความหมาย

พระราชกำหนด คือกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นให้ใช้บังคับเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติ โดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ซึ่งต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด และเมื่อประกาศราชกิจจานุเบกษาแล้ว มีผลใช้บังคับได้

เจตนารมณ์ : ให้ฝ่ายบริหารสามารถใช้อำนาจนิติบัญญัติได้ชั่วคราวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติหรือประชาชนโดยรวม

ประเภทของพระราชกำหนด : รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐"

มาตรา ๑๗๒ ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

การตราพระราชกำหนดคราวละครั้งหนึ่ง ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นการฉุกเฉินที่มีควาจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้

มาตรา ๑๗๔ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

๑. พระราชกำหนดทั่วไป : ม.๑๗๒ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง

- เป็นการตราเพื่อประโยชน์ตามมาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง ได้แก่
 - เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ
 - ความปลอดภัยสาธารณะ
 - ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ
 - ป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ
- เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ ตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง

31

๒. พระราชกำหนดที่เกี่ยวข้องด้วยภาษีอากรและเงินตรา : ม.๑๗๔ วรรคหนึ่ง

- มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา
- จะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน

ปัญหา: ฝ่ายบริหารจะตราพระราชกำหนดเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกพระราชบัญญัติได้หรือไม่

32

การตรวจสอบพระราชกำหนด

- การตรวจสอบโดยรัฐสภา (ม.๑๗๒ ๖.๓, ม.๑๗๔ ๖.๒)
- การตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ (ม.๑๗๓)

33

การตรวจสอบโดยรัฐสภา : ม.๑๗๒

ม.๑๗๒ วรรคสาม ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าอยู่นอกสมัยประชุมและการรอการเปิดสมัยประชุมสามัญจะเป็นการชักช้า คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญเพื่อพิจารณานอมนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดโดยเร็ว ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติหรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติ แต่วุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบต่อกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

34

ม.๑๗๒ วรรคสี่ หากพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่งมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด และพระราชกำหนดนั้นต้องตกไปตามวรรคสาม ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิก มีผลใช้บังคับต่อไปนับแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผล

ม.๑๗๒ วรรคห้า ถ้าสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้น หรือถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

35

ม.๑๗๒ วรรคหก การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดให้นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ม.๑๗๒ วรรคเจ็ด การพิจารณาพระราชกำหนดของสภาผู้แทนราษฎรและของวุฒิสภา และการยืนยันการอนุมัติพระราชกำหนด จะต้องกระทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้น ๆ

36

รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ม.๑๗๔

ม.๑๗๔ วรรคสอง ให้นำความในมาตรา ๑๗๒ วรรคสาม วรรคสี่ วรรคห้า วรรคหก และวรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่ พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม แต่ถ้าเป็นการตราขึ้นในระหว่างสมัยประชุม จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หลักเกณฑ์การตรวจสอบพระราชกำหนดโดยรัฐสภา

พระราชกำหนดทั่วไป

- ครม.ต้องเสนอพระราชกำหนดต่อรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป (เสนอสภาผู้แทนฯ ก่อน แล้วจึงเสนอวุฒิสภา) หากอยู่นอกสมัยประชุมและการรอการเปิดสมัยประชุมสามัญจะเป็นการล่าช้า ครม.ต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสามัญวิสามัญเพื่อพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด โดยเร็ว ม.๑๗๒ ๖.๓

พระราชกำหนดที่เกี่ยวข้องกับภาษีอากรและเงินตรา

- นำ ม.๑๗๒ ๖.๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม
- แต่ถ้าเป็นการตราขึ้นในระหว่างสมัยประชุม จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนฯภายในสามวัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ม.๑๗๔ ๖.๒)

หลักเกณฑ์การตรวจสอบพระราชกำหนดโดยรัฐสภา

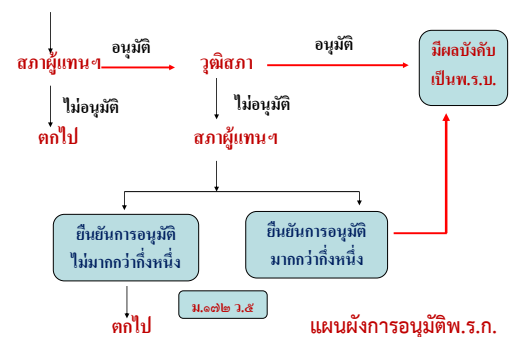
พระราชกำหนดทั่วไป

- ต้องได้รับอนุมัติจากทั้งสองสภา หรือสภาผู้แทนฯอนุมัติ แล้ววุฒิสภาผู้แทนฯ ยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่ง (ม.๑๗๒ ๖.๓)

พระราชกำหนดที่เกี่ยวข้องกับภาษีอากรและเงินตรา

- นำ ม.๑๗๒ ๖.๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

คณะรัฐมนตรี

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการตกไปของพระราชกำหนดกรณีรัฐสภาไม่อนุมัติ

- ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น = สมบูรณ์ (ม.๑๗๒ วรรคสาม)
- ในกรณีที่เป็นการตราขึ้นก่อนแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมาย และพระราชกำหนดนั้นต้องตกไป ให้บทบัญญัติที่มีอยู่ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิก มีผลใช้บังคับต่อไป นับแต่วันที่มีการไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผล (ม.๑๗๒ วรรคสี่)
- การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ม.๑๗๒ วรรคหก)

ปัญหา : กรณีไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

- ๑ มิ.ย.๒๕๖๒ พระราชกำหนดภาษีมรดก (ออกเป็นพระราชกำหนดทั่วไป) ประกาศราชกิจจานุเบกษา (จ่ายร้อยละ ๐.๑ ของมูลค่าที่ได้รับ)
 - ๒ มิ.ย.๒๕๖๒ นายคำได้รับมรดกที่ดิน น.ส.พำได้รับมรดกเงิน ๑ ล้านบาท
 - ๓ มิ.ย.๒๕๖๒ น.ส.พำจ่ายภาษี นายคำยังไม่จ่าย
 - ๔ มิ.ย.๒๕๖๒ รัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนด
 - ๕ มิ.ย.๒๕๖๒ ประกาศการไม่อนุมัติในราชกิจจานุเบกษา
- คำถาม** ๑. น.ส.พำ เรียกเงินภาษีที่จ่ายแล้วคืนได้หรือไม่
๒. กรมสรรพากรฟ้องเรียกเงินภาษีมรดกที่นายคำยังไม่จ่ายได้หรือไม่

คำวินิจฉัยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๓๕

ข้อเท็จจริง

- ๑๗ ถึง ๒๑ พ.ค. ๓๕ มีการชุมนุมทางการเมือง มีคนถูกจับ ๓,๕๒๗ คน
- ๒๓ พ.ค. ๓๕ คณะรัฐมนตรีออก " พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมฯ พ.ศ.๒๕๓๕"
- ต่อมา รัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนด
- ขณะนั้นใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๓๔ มีม.๑๗๒ ๖.๓ บัญญัติว่า "การตกไปของพระราชกำหนดไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น"

43

- พระราชกำหนดฉบับนี้มีความในมาตรา ๓ ว่า "บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการชุมนุมกันระหว่างวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๕ ถึงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๓๕ และได้กระทำในระหว่างวันดังกล่าว ไม่ว่าได้กระทำในฐานะตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำหรือผู้ถูกใช้ หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมาย ก็ให้ผู้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง"
- ปัญหา คือ การตกไปของพระราชกำหนด มีผลต่อผู้ถูกจับที่อยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน การสั่งคดีของพนักงานอัยการ และคดีที่ไปถึงศาลแล้ว อย่างไรหรือไม่
- คณะรัฐมนตรีชุดนายชวน หลีกภัย ส่งปัญหาดังกล่าวไปให้ตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเป็นคำวินิจฉัยที่ ๓/๒๕๓๕

44

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำว่า การตกไปของพระราชกำหนดไม่กระทบกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น หมายถึง กิจการใดๆไม่ว่าจะเป็นผลอันเกิดขึ้นจากบทบัญญัติของพระราชกำหนด หรือการกระทำ ผลของการกระทำ ประโยชน์ หรือสิ่งอื่นใดที่ได้เกิดขึ้น ได้มีขึ้น หรือได้รับแล้ว อันเนื่องจากการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชกำหนดนั้น นับแต่วันที่พระราชกำหนดมีผลใช้บังคับจนถึงวันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดมีผล กรณีนี้กิจการที่ได้เป็นไปฯ ที่ไม่ถูกกระทบเพราะการตกไปของพระราชกำหนดคือการพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง

45

กรณีศึกษา : มาตรา ๑๗๒ วรรคสี่

- นาย ก. ออกเช็คชำระหนี้ นาย ข. ถึงกำหนดชำระ ๒ มิ.ย.๒๕๖๒
- ๑ มิ.ย.๒๕๖๒ พระราชกำหนดยกเลิกพ.ร.บ.เช็คฯ มีผลใช้บังคับ
- ๒ มิ.ย.๒๕๖๒ ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน
- ๑๕ มิ.ย.๒๕๖๒ รัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนด
- ๑๖ มิ.ย.๒๕๖๒ ประกาศการไม่อนุมัติในราชกิจจานุเบกษา
- ๑ ก.ค.๒๕๖๒ นาย ก.ฟ้องนาย ข. ว่ามีความผิดตามพ.ร.บ.เช็ค
- คำถาม : ศาลลงโทษนาย ข. ตามพ.ร.บ.เช็ค ได้หรือไม่

46

การตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ : ม.๑๗๓

มาตรา ๑๗๓ ก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะได้อนุมัติพระราชกำหนดใด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภามีสิทธิเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าพระราชกำหนดนั้น ไม่เป็นไปตามมาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง และให้ประธานแห่งสภานั้นส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นเพื่อวินิจฉัย และให้รอการพิจารณาพระราชกำหนดนั้นไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็น และให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ส่งความเห็นนั้นมา

47

รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ม.๑๗๓

วรรคสาม ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามมาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง ให้พระราชกำหนดนั้นไม่มีผลใช้บังคับมาแต่ต้น

วรรคสี่ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามมาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

48

รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ม.๑๗๔ วรรคสอง

มาตรา ๑๗๔ วรรคสอง ให้นำความในมาตรา ๑๗๒ วรรคสาม วรรคสี่ วรรคห้า วรรคหก และวรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม แต่ถ้าเป็นการตราขึ้นในระหว่างสมัยประชุม จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

49

การตรวจสอบพระราชกำหนดโดยศาลรัฐธรรมนูญ (ม.๑๗๓)

ผู้มีสิทธิเสนอ

ส.ส.หรือ ส.ว.จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก (ม.๑๗๓ วรรคหนึ่ง)

กรอบเวลาเสนอ

ก่อนสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาจะได้อนุมัติพระราชกำหนด (ม.๑๗๓ วรรคหนึ่ง)

ประเด็น

พระราชกำหนดเป็นไปตามม.๑๗๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ (ม.๑๗๓ วรรคหนึ่ง)

50

การตรวจสอบพระราชกำหนดโดยศาลรัฐธรรมนูญ (ม.๑๗๓)

กรอบเวลาของการวินิจฉัย

ศาลธน.ต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวัน นับแต่วันได้รับเรื่อง(ม.๑๗๓ วรรคสอง)

ผลคำวินิจฉัย

หากศาลรัฐธรรมนูญมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ว่าพระราชกำหนดไม่เป็นไปตาม ม.๑๗๒ วรรคหนึ่ง พระราชกำหนดนั้นไม่มีผลบังคับมาแต่ต้น ม.๑๗๓ วรรคสาม)

51

ข้อสังเกต: การตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ

- ม.๑๗๔ วรรคสอง ไม่ได้ให้นำม.๑๗๓ มาใช้กับพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีฯ ดังนั้นพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีฯ ที่ออกตามม.๑๗๔ จึงไม่อาจถูกตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ
- ม.๑๗๓ ให้ส่งไปศาลรัฐธรรมนูญเฉพาะประเด็นว่าพระราชกำหนดไม่เป็นไปตามม.๑๗๒ วรรคหนึ่ง (คือเพื่อประโยชน์ ๔ ประการ) เท่านั้น หากส่งไปให้วินิจฉัยว่า ไม่เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับวินิจฉัย (เทียบ คำวินิจฉัยที่ ๑/๒๕๕๑, ๑๔/๒๕๕๖)
- หลังจากสภาอนุมัติพระราชกำหนดแล้ว ส.ส.หรือส.ว. จะส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การตราพระราชกำหนดไม่เป็นไปตามม.๑๗๒ วรรคหนึ่ง ไม่ได้ เพราะ ม.๑๗๓ ให้ส่งก่อนสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาจะได้อนุมัติพระราชกำหนด

52

- หากศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดไม่เป็นไปตาม ม.๑๗๒ วรรคหนึ่ง ผลคือพระราชกำหนดนั้นไม่มีผลบังคับมาแต่ต้น (ม.๑๗๓ วรรคสาม) เท่ากับต้อง **คืนฐานลามกมิควรได้** ต่างจากกรณีรัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนด ผลคือไม่กระทบกิจการที่ได้เป็นไปไประหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น (ม.๑๗๒ วรรคสาม)
- ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยด้วยคะแนนเสียง **ไม่น้อยกว่าสองในสาม** ของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ **ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่** (ม.๑๗๓ วรรคสี่)
- กรณีพระราชกำหนดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญจะส่งตามม.๑๗๓ ไม่ได้ ต้องรอให้เป็นกฎหมายก่อน แล้วส่งตามช่องทาง ม.๒๓๑ (๑) หรือ ม.๒๑๒

53

กรณีศึกษา : การตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ

- ๑ มิ.ย.๒๕๖๒ พระราชกำหนดภาษีมรดก (ออกเป็นพระราชกำหนดทั่วไป) ประกาศราชกิจจานุเบกษา (จ่ายร้อยละ ๑ ของมูลค่าที่ได้รับ)
 - ๒ มิ.ย.๒๕๖๒ น.ส.ฟ้าได้รับมรดกเงิน ๑ ล้านบาท
 - ๓ มิ.ย.๒๕๖๒ น.ส.ฟ้าจ่ายภาษี
 - ๔ ส.ค.๒๕๖๒ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดไม่เป็นไปตาม ม.๑๗๒ วรรคหนึ่ง
 - ๕ ส.ค.๒๕๖๒ ประกาศการไม่อนุมัติในราชกิจจานุเบกษา
- คำถาม : น.ส.ฟ้า เรียกเงินภาษีที่จ่ายแล้วคืนได้หรือไม่

54